

กระดาษ

กระดาษของชาวอียิปต์โบราณ ผลิตจากกกชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า พาไพรัส (papyrus) และเรียกว่า กระดาษพาไพรัส พบว่ามีการใช้จารึกบทสวดและคำสาบาน บรรจุไว้ในพีระมิดของอียิปต์นักประวัติศาสตร์ เชื่อว่ามีการใช้กระดาษที่ทำจากพาไพรัสมาตั้งแต่ปฐมราชวงศ์ของอียิปต์ (ราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาล)

สำหรับวัสดุที่ใช้เขียนนั้น ในสมัยโบราณมีด้วยกันหลายอย่าง เช่น แผ่นโลหะ หิน ใบลาน เปลือกไม้ ผ้าไหม ฯลฯ ผู้คนสมัยโบราณคงจะใช้วัสดุต่างๆ หลากหลายเพื่อการบันทึก ครั้นเมื่อราว ค.ศ. 105 สมัยพระเจ้าจักรพรรดิโฮตี ชาวจีนได้ประดิษฐ์กระดาษโดยชาวเมืองลิบงชื่อว่า 'ไซลุง (Ts'ai'Lung) ใช้เปลือกไม้เศษแหวนเก่าๆมาต้มจนได้เยื่อกระดาษและมาเกลี่ยบนตระแกรงปล่อยให้แห้งและหลังจากนั้นได้มีการใช้วิธีผลิตกระดาษเช่นนี้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว

กระดาษถูกนำจากประเทศจีนสู่โลกมุสลิมผ่านสงครามทัลลัส (Tallas) ในปี ค.ศ. 751 ที่กองทัพจีนรบกับกองทัพมุสลิม เซลซีกชาวจีน 2 คนได้เปิดเผยวิธีการทำกระดาษแก่ชาวมุสลิมก่อนได้รับการปล่อยตัวไป จากนั้นมุสลิมได้ทำให้การทำกระดาษเปลี่ยนจากศิลปะไปเป็นอุตสาหกรรมกระดาษ ทำให้มีการพัฒนาการศึกษาในโลกมุสลิมอย่างกว้างขวาง มุสลิมในสมัยกลางจึงเจริญก้าวหน้าด้านศิลปวิทยาการที่สุดในโลก ชาวมุสลิมปรับปรุงวิธีการทำกระดาษใช้ผ้าลินินแทนเปลือกของต้นหม่อนอย่างที่ชาวจีนทำ เศษผ้าลินินไม่น่าเบื่อ แต่จะเปียกโชกอยู่ในน้ำ และหมักอยู่ในนั้น เศษผ้าที่ต้มแล้วจะปราศจากกากที่เป็นด่างและสิ่งสกปรกอื่น ๆ จากนั้นเศษผ้าจะถูกนำมาตอกด้วยก้อนให้เป็นเยื่อ เทคนิคที่ทำให้เป็นเยื่อแบบนี้ถูกพัฒนาโดยชาวมุสลิม

แบกแดด ราชธานีของอาณาจักรอับบาซิด สมัยนั้นเต็มไปด้วยโรงงานทำกระดาษ จากนั้นยังกระจายไปสู่อีกหลาย ๆ ส่วนของโลก กระดาษที่ส่งออกไปยุโรปโดยมากทำในเมืองดามัสกัส (ซีเรีย) เมื่อขยายการผลิตเพิ่มขึ้น กระดาษจึงมีราคาถูกลง คุณภาพดีขึ้นและมีจำหน่ายแพร่หลายจากนั้น โรงงานกระดาษที่เฟื่องฟูอยู่ในอิรัก ซีเรีย และปาเลสไตน์ ก็ขยายตัวไปสู่ทางตะวันตก ในทวีปอาฟริกา โรงงานกระดาษแห่งแรกของประเทศอียิปต์ตั้งขึ้นในปีค.ศ. 850 จากนั้นขยายไปมอร็อกโค และในปีค.ศ. 950 ได้ขยายไปยังอันดาลูเซีย อาณาจักรมุสลิมสเปน

กระดาษถูกผลิตขึ้นครั้งแรกในยุโรปโดยมุสลิมมัวร์ โดยวัสดุที่ใช้ทำกระดาษคือปอชั้นดิของบาเลนเซียและมัวร์เซีย โดยมีศูนย์กลางโรงงานกระดาษของอันดาลูเซีย ที่เมืองซาติวา (Xativa หรือ Jativa) ใกล้บาเลนเซีย จากสเปนและเกาะซิซิลีซึ่งในขณะนั้นเป็นอาณาจักรมุสลิม การทำกระดาษได้ขยายไปสู่ชาวคริสเตียนในอิตาลี จากนั้นในปีค.ศ. 1293 มีการตั้งโรงงานกระดาษที่โบโลญญา (Bologna) ในปีค.ศ. 1309 เริ่มมีการใช้กระดาษเป็นครั้งแรกในอังกฤษ จากนั้นในปลายศตวรรษที่ 14 ชาวเยอรมันจึงเพิ่งรู้จักกระดาษ

การผลิตกระดาษในปัจจุบัน

วัตถุดิบที่สำคัญในกระบวนการผลิตกระดาษคือเยื่อกระดาษ ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากไม้โดยเริ่มต้นจากการตัดไม้ที่ได้อายุ และ ขนาดตามความต้องการจากป่า ขนส่งลำเลียงเข้าสู่โรงงานในลักษณะของไม้ซุง แล้วเข้าสู่กระบวนการลอกเปลือก (debarking) จากนั้นเป็นการสับย่อยไม้เป็นชิ้นเล็กๆ (chipping) ปัจจุบันนี้ในต่างประเทศมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถ ถอนต้นไม้ทั้งต้นแล้วป้อนเข้าเครื่องสับออกมาเป็นชิ้นไม้ได้ทันที วิธีนี้จะทำได้ในป่าและช่วยให้ใช้ไม้ได้ทั้งกิ่ง ก้าน และยอด ไม่มีเศษเหลือทิ้งเหมือนการตัดซุง แต่การสับไม้ทั้งต้นนี้มีข้อเสียตรงที่มีเปลือกไม้ปนเข้าสู่กระบวนการต้มเยื่อ ซึ่งทำให้เกิด ปัญหาในการฟอกเยื่อ การผลิตกระดาษมีหลายวิธี จำแนกออกเป็นวิธีกว้างๆ ได้ดังนี้

การผลิตเยื่อกระดาษโดยวิธีทางกล (mechanical pulping)

ใช้หลักการบดไม้ให้ปน เป็นเยื่อด้วยเครื่องมือแบบต่างๆ กัน เช่น ใช้หินบด เรียกว่า stone groundwood pulping ใช้จานหรือเฟืองบด เรียกว่า refiner groundwood pulping ใช้ความร้อนช่วยขณะที่ใช้จานหรือเฟืองบดเรียกว่า thermomechanical pulping

การผลิตเยื่อกระดาษโดยวิธีกึ่งเคมี (semichemical pulping)

เป็นการผลิตเยื่อโดยใช้กระบวนการสองขั้นตอน โดยที่กระบวนการเคมีจะใช้สารเคมีน้อยกว่าวิธีทางเคมี และกระบวนการทางกลจะใช้การบดที่แยกเส้นใย ออกเท่านั้น เยื่อที่ได้มักจะมีลิกนินเหลืออยู่ครึ่งหนึ่งของปริมาณที่มีอยู่ในวัตถุดิบ การผลิตเยื่อโดยวิธีนี้จะเรียกว่า chemimechanical pulping หรือ chemithermomechanical pulping ก็ได้

การผลิตเยื่อกระดาษโดยวิธีเคมี (chemical pulping)

เป็นการผลิตเยื่อโดยใช้สารเคมีสกัดลิกนิน และส่วนประกอบทางเคมีอื่นๆ ออกจากเนื้อไม้ให้มากที่สุดเหลือไว้แต่เซลลูโลส สารเคมีที่ใช้มีหลายชนิด และเรียกชื่อกรรมวิธีต่างๆ กัน ตามชนิดของสารเคมีที่ใช้ เช่น sulphate pulping, sulphite pulping, soda pulping เยื่อที่ได้จะมีคุณภาพดีกว่าเยื่อชนิดอื่นๆ ทางด้านความเหนียวและปฏิกิริยาต่อการฟอกสี แต่ผลผลิตเยื่อจะต่ำกว่า ขึ้นอยู่กับปริมาณของเซลลูโลสที่มีอยู่ในวัตถุดิบ เยื่อกระดาษที่ได้จากกรรมวิธีดังกล่าวมาแล้ว ถ้าต้องการนำไปใช้ทำกระดาษที่มีสีขาวก็ต้องผ่านกระบวนการฟอกเยื่อ โดยใช้สารเคมีจำพวก ผงฟอกสี เช่น ไฮโปคลอไรต์ (hypochlorite) คลอรีนไดออกไซด์ (chlorinedioxide) ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (hydrogenperoxide) การผลิตกระดาษได้ จากการนำเยื่อ กระดาษหลายชนิด ในอัตราส่วนที่เหมาะสมผสมกัน ในน้ำเพื่อให้ได้กระดาษคุณภาพตามต้องการ ก่อนการผสมเยื่อต้องบดเยื่อแต่ละ ชนิดให้เส้นใย แดกแขนงสำหรับจับสานกัน แล้วกวนเยื่อผสมให้กระจายตัวสม่ำเสมอ ถ้าจะเติมสารเคมีบางชนิดเพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพของกระดาษ (fillers, sizings, wet-strength resin) ก็ทำได้ในขั้นตอนนี้ ผ่านเยื่อผสมนี้ไปตามตะแกรงลวดซึ่งเคลื่อนที่ ส่วน

ที่เป็นน้ำจะไหลผ่านตะแกรง เหลือเยื่อจับตัวสานกัน เป็นแผ่น แล้วผ่านเข้าลูกอบทำให้แห้ง จะได้กระดาษตามต้องการ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระดาษ

องค์ประกอบของกระดาษแบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ

องค์ประกอบที่เป็นเส้นใย

กระดาษสามารถยึดตัวเป็นแผ่นได้เกิดจากเส้นใยเป็นจำนวนมากสานกันอย่างไม่เป็นระเบียบ เส้นใยดังกล่าวโดยทั่วไปจะใช้เส้นใยจากธรรมชาติจากพืช อาจมีการใช้เส้นใยจากสัตว์หรือจากแร่ก็ได้ นอกจากนี้ยังมีการใช้เส้นใยสังเคราะห์ เช่น พอลิเอไมด์ (Polyamide) ซึ่งช่วยทดแทนการใช้เส้นใยจากธรรมชาติ และเพื่อเป็นการใช้ทรัพยากร ได้คุ้มค่าประกอบกับการลดต้นทุนของกระดาษ ได้มีการนำกระดาษใช้แล้วมาใช้ในการผลิตกระดาษอีกครั้งหนึ่ง เยื่อที่ได้จากกระดาษที่ใช้แล้วจะมีความขาวและความแข็งแรงต่ำลง เนื่องจากต้องผ่านขบวนการจัดสิ่งที่เป็นเนื้อมาด้วย

เส้นใยจากพืชที่เป็นตัวหลักของกระดาษ ทำมาจากไม้เนื้ออ่อน เช่น ต้นสน ต้นยูคาลิปตัส ซึ่งมีเส้นใยยาวช่วยให้กระดาษมีความแข็งแรงและเหนียว และมีการนำไม้เนื้อแข็งจำพวก ต้นโอ๊ก ต้นเมเปิล มาใช้ทำเส้นใยซึ่งจะได้เส้นใยที่สั้นกว่าแต่ช่วยทำให้ผิวกระดาษเรียบและทึบแสงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำพืชล้มลุก เช่น ต้นกก ปอกระเจา อ้อย ฝ้าย มาใช้ทำเยื่อกระดาษด้วย เส้นใยจะประกอบด้วยเซลลูโลส (Cellulose) ซึ่งเป็นสารประเภทคาร์โบไฮเดรตที่มีโครงสร้างโมเลกุลของน้ำตาลกลูโคสมาเรียงต่อกัน กับเฮมิเซลลูโลส (Hemicellulose) ซึ่งเป็นสารประเภทคาร์โบไฮเดรตที่มีโครงสร้างโมเลกุลของกลูโคสและน้ำตาลอื่น ๆ เช่น แมนโนส (Mannose) ฟูโคส (Fucose) ไซโลส (Xylose) มาต่อกัน เส้นใยยังมีส่วนที่เป็นลิกนิน (Lignin) ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมเส้นใยให้อยู่ด้วยกัน ในขบวนการผลิตกระดาษ ลิกนินจะถูกขจัดออกจากเยื่อกระดาษ หากมีลิกนินหลงเหลืออยู่ในกระดาษ จะทำให้กระดาษเปลี่ยนเป็นสีเหลืองเมื่อได้รับแสง

องค์ประกอบที่ไม่ใช่เส้นใย

จะเป็นสารเติมแต่ง (Additives) ที่เติมเข้าไประหว่างการผลิตกระดาษเพื่อช่วยให้กระดาษที่ได้ ออกมามีคุณสมบัติเหมาะสมกับการใช้งานที่ต้องการได้ดียิ่งขึ้น สารเติมแต่งมีมากมายแล้วแต่กรรมวิธีการผลิตของแต่ละโรงงาน แต่ที่ใช้นั้นมากมีดังนี้

1. ฟิลเลอร์ (Filler) ใช้เพื่อให้กระดาษมีความขาวขึ้นเรียบขึ้น ทึบแสงมากขึ้น รับหมึกดีขึ้น ตลอดจนลดการซึมผ่านของหมึกพิมพ์ สารที่ใช้เติมเข้าไปมี ปูนขาว ดินเหนียว ไททาเนียมไดออกไซด์ เป็นต้น สารเหล่านี้ยังช่วยทำให้น้ำหนักกระดาษมากขึ้นเป็นการลดต้นทุนในการใช้เยื่อกระดาษได้

2. สารยึดติด (Adhesive) เป็นสารที่ช่วยให้เส้นใยและส่วนผสมอื่น ๆ ยึดติดกันได้ดี อีกทั้งช่วยให้ผิวหน้ายึดติดกับเนื้อกระดาษ สารยึดติดมีทั้งสารที่ทำมาจากธรรมชาติ เช่น แป้งข้าวโพด แป้งมัน โปรตีนที่มีอยู่ในนม และสารที่สังเคราะห์ขึ้น เช่น อากิริลิก (Acrylic) สารจำพวกโพลีไวนิล (Polyvinyl) เป็นต้น

3. สารกันซึม (Sizing Agent) เป็นสารที่ใช้เติมลงในน้ำเยื่อเพื่อช่วยลดการซึมของของเหลวเข้าไปในเนื้อกระดาษ กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์ด้วยระบบออฟเซ็ทจำเป็นต้องเติมสารประเภทนี้ สารกันซึมที่ใช้มีทั้งสารที่ทำจากธรรมชาติและสารที่สังเคราะห์ขึ้น

4. สารเพิ่มความแข็งแรงของผิว (Surface Sizing) เป็นสารที่ถูกเคลือบบนผิวกระดาษในขั้นตอนการผลิตที่กระดาษที่เป็นแผ่นแล้ว เพื่อช่วยให้เส้นใยที่ผิวมีการยึดเกาะกับเส้นใยชั้นถัดลงไปได้ดีขึ้น ทำให้ผิวมีความแข็งแรงทนต่อการขูดขีด แรงดึง แรงกดทะลุ การถอนของผิว สารเพิ่มความแข็งแรงของผิวที่ใช้กันมากและราคาไม่สูงคือ แป้งอย่างละเอียด (Starch)

เทคนิคทางเคมีวิเคราะห์ที่ใช้ในงานวิจัย

XRD X-ray diffraction techniques

FTIR Fourier Transform Infrared Spectroscopy

XRD (เทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์)

เทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงเป็นเทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ที่ทำให้ข้อมูล เช่น ค่าคงที่โครงสร้างผลึก ที่ได้จากการทดลองมีความแม่นยำสูงถึงทศนิยมตำแหน่งที่สามสำหรับผลึกที่มีความสมบูรณ์สูง และมีประสิทธิภาพสูงสำหรับการตรวจสอบการกระจายตัวของระยะห่างระหว่างระนาบของผลึกถึงแม้ว่าระยะห่างระหว่างระนาบของผลึกนั้นจะมีค่าใกล้เคียงกัน จากกฎของแบรกก์สำหรับรังสีเอกซ์ที่มีช่วงความกว้างของความยาวคลื่น $\Delta\lambda$ แคบมาก จะได้ว่า

$$\frac{\Delta d}{d} = \frac{\Delta\lambda}{\lambda} + \frac{\Delta\theta}{\tan\theta} \quad (3)$$

เมื่อ Δd คือ ความคลาดเคลื่อนของระยะห่างระหว่างระนาบของอะตอม, $\Delta\lambda$ คือ ช่วงความกว้างของความ

ยาวคลื่นของรังสีเอกซ์, และ $\Delta\theta$ คือ การกระจายตัวของมุมตกกระทบ θ จากสมการจะเห็นว่าเมื่อค่า $\frac{\Delta\lambda}{\lambda}$ มี

ค่าน้อยจะส่งผลให้มีค่า $\frac{\Delta d}{d}$ น้อยด้วย ตัวอย่างเช่น รังสีเอกซ์ที่ผลิตออกมาจากเป้าทองแดง (Cu) ที่ใช้สำหรับ

เครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ในงานทั่วไป จะมีค่า $\frac{\Delta\lambda}{\lambda} \sim 10^{-3}$ ส่วนเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงนั้นจะ

มีค่า $\frac{\Delta\lambda}{\lambda} \sim 10^{-4}$ ทำให้ $\frac{\Delta d}{d}$ จากเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปมีค่ามากกว่าจากเครื่องเลี้ยวเบน

รังสีเอกซ์กำลังแยกสูง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงนี้มีความแม่นยำสูงกว่าการ

เลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ที่ใช้สำหรับงานทั่วไปมาก นอกจากนี้สำหรับเทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูง

ฐานสำหรับวางชิ้นงานที่ต้องการตรวจสอบ โครงสร้างผลึกนั้นจะสามารถหมุนได้ใน 3 ทิศทาง เพื่อ

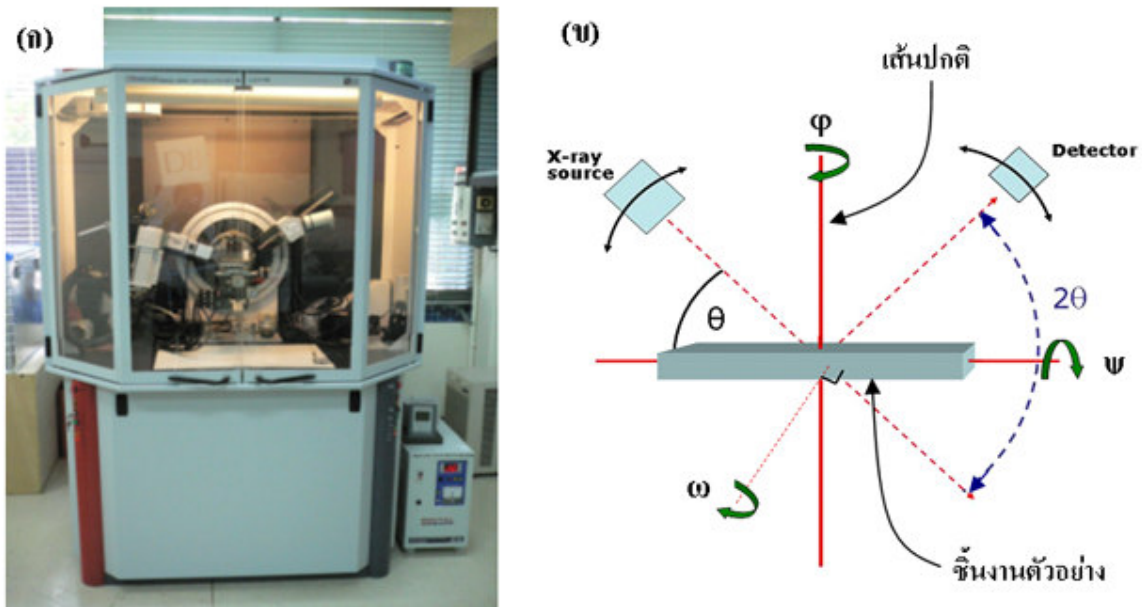
กำหนดการวางตัวของระนาบของผลึกในชิ้นงาน โดยเฉพาะผลึกเดี่ยว ให้ตรงตามเงื่อนไขของแบรกก์ ซึ่ง

การที่ฐานวางชิ้นงานสามารถหมุนได้ใน 3 ทิศทางนี้จะทำให้สัญญาณที่ได้จากการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์มีความ

เข้มสูงขึ้น รูปที่ 3(ก) แสดงเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงที่มีฐานวางชิ้นงานสามารถหมุนได้ 3

ทิศทาง คือ หมุนตามมุม ψ ซึ่งเป็นการหมุนชิ้นงานรอบแกนที่มีทิศขนานกับระนาบทางเดินรังสีเอกซ์ และ

ตั้งฉากกับเส้นปกติ หมุนตามมุม ω ซึ่งเป็นการหมุนชิ้นงานรอบแกนที่มีทิศตั้งฉากกับระนาบรังสีเอกซ์และเส้นปกติ และสุดท้ายหมุนตามมุม ψ ซึ่งเป็นการหมุนชิ้นงานรอบแกนเส้นปกติ ดังใน รูปที่ 3 (ข) ซึ่งแสดงภาพจำลองการหมุนในแต่ละทิศทาง

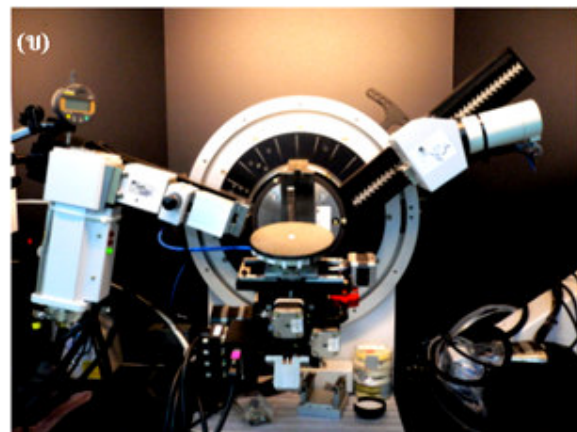
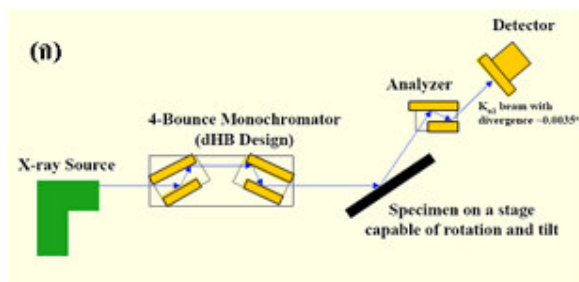
รูปที่ 3 (ก) เครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูง (รูปถ่ายจากศูนย์เครื่องมือวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) (ข) แสดงภาพจำลองฐานวางชิ้นงานที่สามารถหมุนได้ 3 ทิศทาง คือ หมุนตามมุม ω , ψ และ ϕ

องค์ประกอบเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูง

รังสีเอกซ์ที่ออกมาจากแหล่งกำเนิดจะมีค่าความยาวคลื่นหลายค่า เมื่อนำรังสีเอกซ์ไปใช้ในการทดลองจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความซับซ้อนและยากต่อการวิเคราะห์ผล เพื่อลดปัญหาดังกล่าว ความยาวคลื่นของรังสีเอกซ์ที่ใช้ในการทดลองจึงจำเป็นต้องมีเพียงค่าเดียว (coherent source) หรือช่วงความกว้างของความยาวคลื่นแคบมาก (หรือ $\Delta\lambda$ มีค่าน้อยมาก) สามารถทำได้โดยการใส่ตัวกรองรังสีเอกซ์เข้าไปด้านหน้าของหลอดผลิตรังสีเอกซ์ซึ่งเรียกว่า ตัวทำแสงเอกรงค์ และอีกตัวข้างหน้าตัวตรวจจับรังสีเอกซ์ (X-ray detector) ซึ่งเรียกว่า ตัววิเคราะห์ (analyzer) เพื่อจะทำหน้าที่ในการกรองรังสีเอกซ์ที่เลี้ยวเบนมาจากชิ้นงาน สำหรับความยาวคลื่นของรังสีเอกซ์ที่ใช้ในการทดลองนั้นจะใช้รังสีเอกซ์ที่มีความยาวคลื่นรังสีเอกซ์ชั้น $K_{\alpha 1}$ เนื่องจากเป็นความยาวคลื่นที่มีความเข้มสูงสุด (ดู รูปที่ 2 (ค)) โดยตัวกรองส่วนใหญ่จะประดิษฐ์จากผลึกของของแข็ง เช่น Ge (220) และ Si (220) เนื่องจากเป็นผลึกของแข็งที่สามารถขึ้นรูปได้ง่ายและมีคุณภาพ

เชิงผลึกสูงที่สุดในโลกปัจจุบัน ตัวทำแสงเอกรงค์ที่แสดงใน **รูปที่ 4 (ก)** นั้นเป็นการออกแบบโดยใช้ผลึกตัวกรอง 4 ชั้น เรียกว่า 4-bounce monochromator สำหรับตัววิเคราะห์นั้นทำจากแท่งผลึกตัวกรองเพียง 2 ชั้น เท่านั้น จาก **รูปที่ 4** พบว่ารังสีเอกซ์ที่ออกมาจากแหล่งกำเนิดจะตกกระทบทำมุมกับผลึกตัวกรอง ซึ่งการตกกระทบบนผลึกตัวกรองแต่ละครั้งส่งผลให้รังสีเอกซ์ความยาวคลื่นที่แตกต่างกันกระเจิงออกมาด้วยมุมที่ต่างกันตาม กฎของแบรกก์ จะเห็นได้ว่าผลึกตัวกรองแต่ละอันสามารถแยกความยาวคลื่นเฉพาะของรังสีเอกซ์ที่ต้องการ โดยใช้ช่องเปิด (aperture) ในการเลือกช่วงของความยาวคลื่นที่จะใช้ในการวิเคราะห์ โครงสร้างผลึก เมื่อรังสีเอกซ์ความยาวคลื่นที่เลือกดังกล่าวตกกระทบกับชิ้นงานจะได้รังสีเอกซ์เลี้ยวเบนออกมาจากชิ้นงาน แต่ก่อนที่รังสีเอกซ์เลี้ยวเบนจะเข้าสู่ตัวตรวจจับรังสีเอกซ์นั้น รังสีเอกซ์ดังกล่าวจะผ่านการกรองอีกครั้งหนึ่งที่ตัววิเคราะห์ซึ่งใช้หลักการเดียวกับตัวทำแสงเอกรงค์ ดังนั้นรังสีเอกซ์ที่ตัวตรวจจับรังสีเอกซ์รับได้จะมีความคลาดเคลื่อนในระดับ $\frac{\Delta\lambda}{\lambda} \sim 10^{-4}$ เท่านั้น

อย่างไรก็ตามพบว่าเทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงนี้เป็นเทคนิคที่มีข้อจำกัดบางประการ คือ สามารถใช้ในการตรวจสอบ โครงสร้างผลึกที่มีความสมบูรณ์สูงเท่านั้น ซึ่งข้อจำกัดนี้เกิดจากการที่รังสีเอกซ์จากแหล่งกำเนิดรังสีเอกซ์ถูกกรองด้วยตัวกรองรังสีเอกซ์ถึง 2 ครั้ง ทำให้ความเข้มของรังสีเอกซ์ที่เข้าสู่ตัวตรวจจับรังสีเอกซ์ลดลงอย่างมาก ส่งผลให้การวัดสัญญาณความเข้มรังสีเอกซ์ที่เลี้ยวเบนจากโครงสร้างผลึกที่มีความสมบูรณ์ต่ำทำได้ยาก ดังนั้นเทคนิคการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูงจึงมักถูกนำไปประยุกต์ใช้กับการตรวจสอบหาความบกพร่องในผลึกที่มีความสมบูรณ์สูง เช่น การตรวจสอบผลึกของชั้นฟิล์มบาง สารกึ่งตัวนำที่ปลูกด้วยวิธีเอพิแทกซี ใน อุตสาหกรรมสารกึ่งตัวนำ หรือผลึกเชิงเดี่ยวแบบบัลล์ที่มีทิศทางของผลึกที่แน่นอนซึ่งนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตแผ่นเวเฟอร์ (wafer) ที่เป็นฐานรองรับการประดิษฐ์อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

รูปที่ 4 (ก) แสดงภาพจำลองขององค์ประกอบในเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์กำลังแยกสูง (ข) แสดงภาพองค์ประกอบของเครื่องเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ที่สอดคล้องกับในรูป (ก) (รูปถ่ายจากศูนย์เครื่องมือวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

Fourier Transform Infrared Spectroscopy (FTIR)

รังสีอินฟราเรดเป็นช่วงหนึ่งของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีความยาวคลื่นในช่วง 0.78 – 1000 μm หรือ wavenumber ในช่วง 12800 – 10 cm^{-1} โดย $\text{wavenumber}(\text{cm}^{-1}) = 1/\text{wavelength}(\text{cm})$ โดยในช่วงของรังสีอินฟราเรดจะแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

1. Near Infrared คือช่วง wavenumber 12800 – 4000 cm^{-1}
2. Middle Infrared คือช่วง wavenumber 4000 – 200 cm^{-1}
3. Far Infrared คือช่วง wavenumber 200 – 10 cm^{-1}

ช่วงของอินฟราเรดที่มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ทางเคมีได้แก่ ช่วง Middle Infrared ซึ่งมีประโยชน์ในการให้ข้อมูลด้านโครงสร้างโมเลกุล โดยรังสีอินฟราเรดจะมีพลังงานต่ำกว่ารังสี UV เมื่อโมเลกุลของสารดูดซับรังสีอินฟราเรดจะทำให้โมเลกุลเกิดการสั่นและการหมุนของพันธะ โมเลกุลจะดูดซับรังสีอินฟราเรดที่ความถี่เดียวกันกับความถี่ในการสั่นของโมเลกุลของสารนั้น ดังนั้นสารอินทรีย์แต่ละชนิดจะมีค่าความถี่ในการสั่นจำเพาะที่แตกต่างกันไปทำให้สามารถนำเทคนิคนี้มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างและชนิดของสารอินทรีย์แต่ละชนิดได้คุณสมบัตินี้เรียกว่า finger print และนอกจากนำมาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ด้านคุณภาพ เช่นการวิเคราะห์ชนิดของ functional group แล้วยังสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณได้อีกด้วย โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตามกฎของ Beer-Lambert's Law ซึ่งปริมาณความเข้มข้นของสารตัวอย่างในสารละลายจะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับค่าการดูดซับ Absorbance ของสารละลายนั้นดังสมการ

$$A = \epsilon bc \quad (\text{Absorbance } A = \text{constant } \times \text{ path length } \times \text{ concentration})$$

เทคนิคนี้สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งตัวอย่างที่เป็นของแข็ง ของเหลวและก๊าซ อีกทั้งเป็นเทคนิคที่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างรวดเร็ว มีความแม่นยำสูงและเป็นเทคนิคที่ไม่ทำลายตัวอย่างอีกด้วย เทคนิคนี้จึงเป็นเทคนิคที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์

ส่วนประกอบของเครื่อง FTIR สามารถแบ่งออกได้เป็น

Source หรือแหล่งกำเนิดแสงจะถูกให้ความร้อนจนมีอุณหภูมิสูงประมาณ 1500 – 2000 K และจะปลดปล่อยแสงที่มีความถี่ในช่วงอินฟราเรดออกมา ซึ่งมีหลายชนิด ดังนี้

1. The Nernst glower สามารถถูกให้ความร้อนได้ถึง 2200 K อายุการใช้งานนาน แต่ไม่เสถียรที่ความร้อนสูงมากอาจเกิดการไหม้ได้ง่ายเนื่องจากมันจะมีความต้านทานลดลงเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นจึงต้องมีการควบคุมกระแสที่แน่นอนในการใช้
2. The Global source สามารถถูกให้ความร้อนได้ถึง 1500 K จะมีความเสถียรและให้แสงที่มีความเข้มมากกว่าแบบ Nernst glower
3. The incandescent wire source ใช้ Nichrome wire สามารถถูกให้ความร้อนได้ถึง 1100 K ซึ่งชนิดนี้จะใช้กระแสและความต่างศักย์ในการทำงานที่ต่ำกว่าทั้งสองชนิดข้างต้นและมีอายุการใช้งานที่นานกว่า

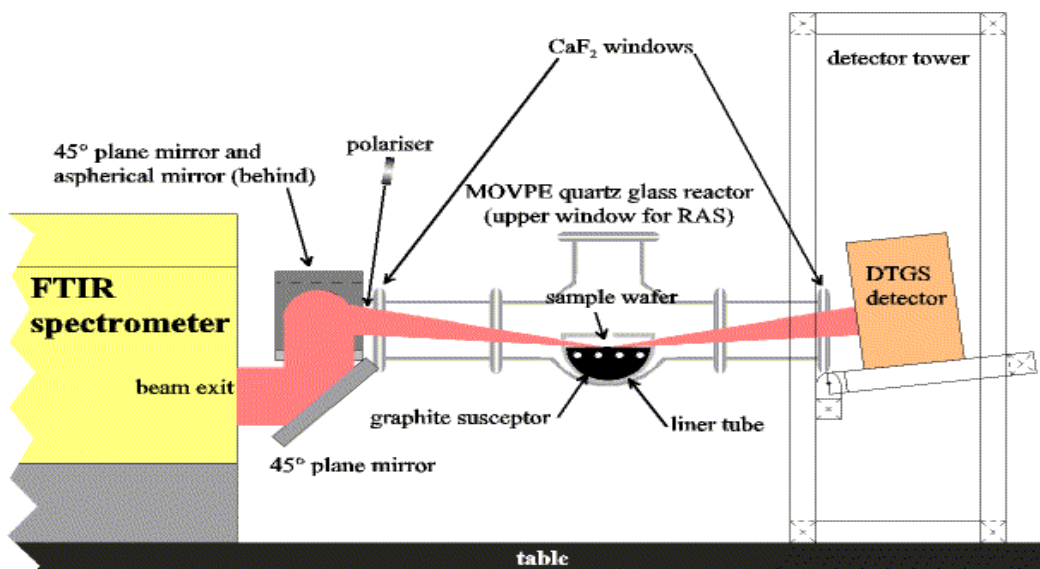
Interferometer สัญญาณแสงที่ผ่าน interferometer จะออกมาในรูปแบบสัญญาณที่เรียกว่า interferogram ซึ่งต้องแปลงสัญญาณนี้เป็นให้เป็น spectrum อีกที โดยใช้การคำนวณด้วย Fourier transform โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการคำนวณ ซึ่งจะดีกว่าการใช้ Monochromator ที่จะแยกลำแสงเป็นลำแสงความยาวคลื่นเดี่ยวทำให้แสงแต่ละความยาวคลื่นถูกตรวจวัดในเวลาที่แตกต่างกันแต่ interferometer สามารถวิเคราะห์ได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากสามารถตรวจวัดพลังงานของทุกความยาวคลื่นแสงได้ในเวลาเดียวกัน

Sample ตัวอย่างที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ทั้งที่เป็นของแข็ง ของเหลวและก๊าซ โดยมีวิธีการเตรียมตัวอย่างในการวัดตัวอย่างแบบต่าง ๆ เช่นการใช้ KBr disk สำหรับตัวอย่างของแข็งหรือการใช้ liquid cell สำหรับตัวอย่างของเหลว หรือ gas cell สำหรับตัวอย่างที่เป็นก๊าซ เป็นต้น

Detector ทำหน้าที่ตรวจวัดพลังงานแสงที่ผ่านออกมาจากตัวอย่าง

1. Pyroelectric detectors จะแปลงสัญญาณแสงอินฟราเรดเป็นค่าทางไฟฟ้า ให้ค่า sensitivity สูง คือ Deuterated Triglycine Sulfate (DTGS) สามารถตรวจวัดได้ช่วง $400\text{-}4000\text{ cm}^{-1}$ และสามารถใช้ในการตรวจวัดแสงที่มีความเข้มสูงได้ดี มีข้อดีคือสามารถวัดได้ที่อุณหภูมิห้องปกติ จึงเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปสำหรับ FTIR
2. Semiconductor detector ได้แก่ Mercury Cadmium Tellurium (MCT) detector สามารถตรวจวัดได้ช่วง $650\text{-}4000\text{ cm}^{-1}$ มีข้อดีคือให้ sensitivity สูงกว่าแบบ Deuterated Triglycine Sulfate (DTGS)

ตรวจวัดได้เร็ว แต่มีข้อจำกัดคือ จะใช้ได้ที่อุณหภูมิต่ำ ๆ ดังนั้น ก่อนการใช้งานต้องหล่อเย็นด้วยไนโตรเจนเหลวทำให้สิ้นเปลือง โดยมากจะนิยมใช้เป็น detector ของ FT-IR Microscope นอกจากการวิเคราะห์โดยใช้ช่วงของ Middle Infrared ในการหาข้อมูลทางโครงสร้างของสารแล้ว แสงช่วง Near Infrared ก็สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้เช่นกัน โดยเฉพาะสารอินทรีย์ที่มีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วยพันธะ O-H, N-H และ C=O ซึ่ง Near Infrared จะมีประโยชน์มากในการวิเคราะห์และการวิจัยทางยา ทางการแพทย์ และทางด้านอาหาร

การทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง

กระดาษขาวขนาด 80 แกรมจำนวน 19 รีมต่างชนิดกัน

Sample	Brand
A	Staples
B	Volumax
C	Viking
D	Burgo Repro
E	Xerox
F	Oisco
G	Opportunity
H	Pigna
I	Navigator
J	White Speed
K	Pigna Ink jet
L	Get Copy
M	IQ
N	Regata
O	Fabriano
P	Copy Blu
Q	Golden Plus
R	Diatec Group

วิธีทดลอง

เทคนิคFTIR

สุ่มกระดาษจากแต่ละรีมจำนวน 5 แผ่นทำการวัดที่ 4000 ถึง 650 cm^{-1} สุ่มวัด 5 จุดทั้งสองด้านในแต่ละแผ่น

เทคนิคXRD

เก็บข้อมูลWAXD patternของกระดาษแต่ละชนิด ในระหว่างช่วง $10-60^{\circ} 2\theta$

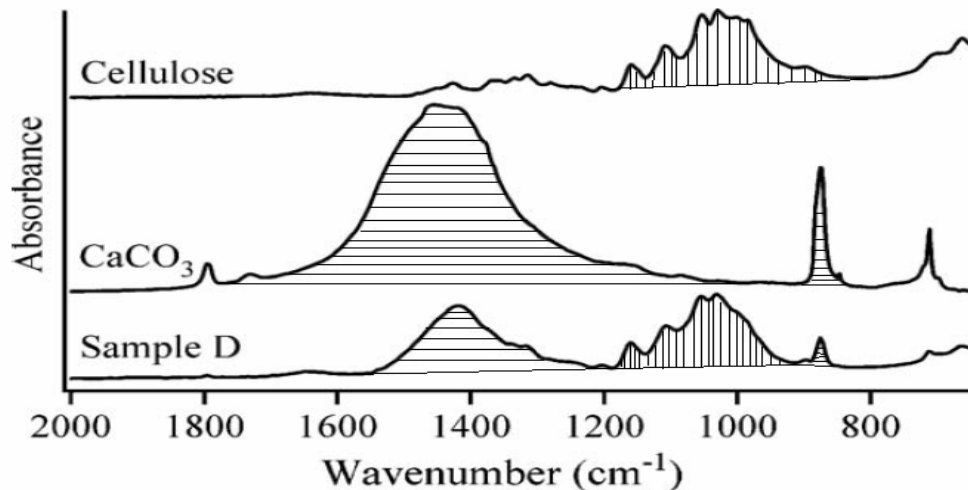
ผลการทดลอง

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค FTIR (R_A, R_B) และ XRD ($C_{\parallel}, C_{\perp}$, Extra peak)

Sample	Brand	R_A	R_B	$C_{\parallel}$	$C_{\perp}$	Extra peaks ($^{\circ} 2\theta$) ^a
A	Staples	0.82 ± 0.01	0.82 ± 0.04	58 ± 1	40 ± 1	30.9; 31.4; 41.0
B	Volumax	1.04 ± 0.02	0.67 ± 0.30	49 ± 1	46 ± 1	
C	Viking	0.86 ± 0.05	0.54 ± 0.02	49 ± 1	47 ± 1	31.4
D	Burgo Repro	0.99 ± 0.02	0.70 ± 0.01	48 ± 1	45 ± 1	
E	Xerox	0.95 ± 0.07	0.92 ± 0.01	58 ± 1	50 ± 1	30.9; 31.4
F	Oisco	0.90 ± 0.04	0.84 ± 0.02	48 ± 1	44 ± 1	30.9; 41.0
G	Opportunity	0.95 ± 0.04	0.66 ± 0.01	51 ± 1	36 ± 1	
H	Pigna	0.78 ± 0.02	0.58 ± 0.01	44 ± 1	44 ± 1	
I	Navigator	1.24 ± 0.06	0.53 ± 0.01	58 ± 1	58 ± 1	31.4
J	White Speed	0.68 ± 0.02	0.64 ± 0.04	52 ± 1	47 ± 1	31.4
K	Pigna Ink jet	0.78 ± 0.04	0.68 ± 0.01	52 ± 1	47 ± 1	30.9; 31.4
L	Get Copy	0.86 ± 0.02	0.61 ± 0.04	53 ± 1	44 ± 1	
M	IQ	3.30 ± 1.60	0	55 ± 1	49 ± 1	45.4
N	Regata	0.60 ± 0.06	0.56 ± 0.02	44 ± 1	29 ± 1	31.4
O	Fabriano	1.16 ± 0.04	0.55 ± 0.03	54 ± 1	52 ± 1	31.4
P	Copy Blu	0.66 ± 0.02	0.59 ± 0.03	48 ± 1	32 ± 1	31.4
Q	Golden Plus	0.67 ± 0.04	0.65 ± 0.01	53 ± 1	42 ± 1	
R	Diatec Group	0.20 ± 0.01	0.14 ± 0.01	44 ± 1	31 ± 1	See Fig. 6: starkly different inorganic profile
S	Golden Star	0.41 ± 0.03	0.38 ± 0.03	51 ± 1	50 ± 1	31.4

ค่า R คือ อัตราส่วนระหว่างพื้นที่ใต้กราฟ (FTIR) ของ CaCO_3 ต่อ พื้นที่ใต้กราฟของ Cellulose

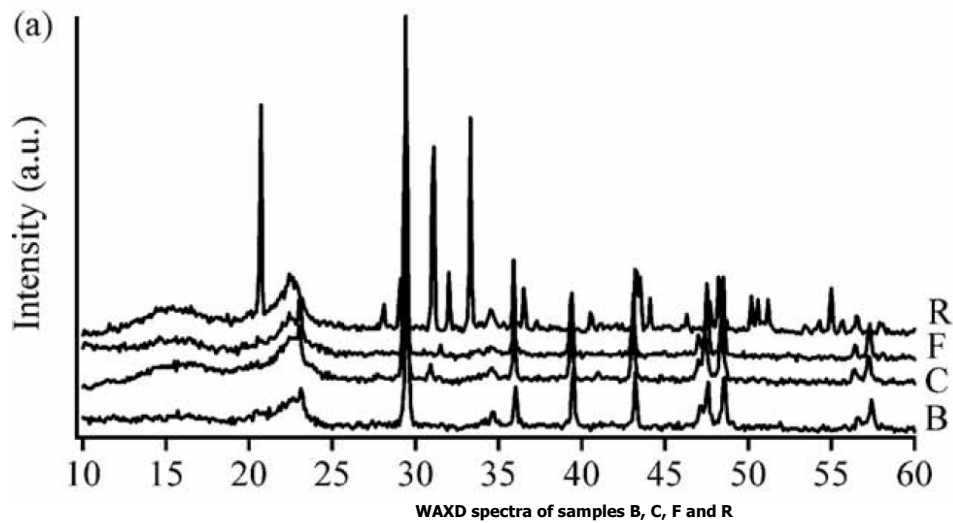
$$R = \frac{A_{880}^{\text{CaCO}_3} + A_{1420}^{\text{CaCO}_3}}{A^{\text{Cell}}}$$

IR spectra of sample D, and of reference cellulose and CaCO₃

ค่า C คือ อัตราส่วนระหว่างพื้นที่ใต้กราฟ(WAXD) ของ Cellulose ต่อ พื้นที่ใต้กราฟทั้งหมด

$$C = I_{10-27} / I_{10-60}$$

สรุปผลการทดลอง

discriminating power ของเทคนิค FTIR = 97.6%

discriminating power ของเทคนิค XRD= 95.3%

discriminating power เมื่อใช้ทั้งสองเทคนิคร่วมกัน= 99.0%

มีคู่ตัวอย่างที่ไม่สามารถแยกความแตกต่างออกจากกันได้คือระหว่าง Volumax กับ Burgo Repro

วิจารณ์ผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์หาเอกลักษณ์ของกระดาษแต่ละยี่ห้อด้วยเทคนิค FTIR และ XRD เป็นวิธีที่ทำได้ง่ายไม่ต้องการเตรียมตัวอย่างที่ยุ่งยาก และยังสามารถรักษาพยานหลักฐานไว้ในสภาพเดิม แต่งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทดลองกับตัวอย่างที่เป็นกระดาษใหม่ที่เพิ่งแกะออกจากกริมและที่ยังไม่ได้ใช้งาน จึงน่าจะมีการศึกษาต่อในเรื่องผลของระยะเวลาที่กระดาษถูกใช้งานซึ่งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีในเนื้อกระดาษได้ด้วย ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมซึ่งเช่น อุณหภูมิ ความชื้น และแสงเป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะทำให้คุณสมบัติของกระดาษแต่ละยี่ห้อมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ไม่สามารถระบุถึงยี่ห้อได้เหมือนกับตอนที่กระดาษยังไม่ผ่านการใช้งาน